

УДК 37.035.6+372.881.1

UDC 37.035.6+372.881.1

DOI: 10.31475/ped.dys.2018.25.05

НАДІЯ МОРОЗ,

кандидат педагогічних наук

(Україна, Хмельницький, Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, вул. Шевченка, 46)

NADIIA MOROZ,

candidate of pedagogical sciences

(Ukraine, Khmelnytskyi, National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine named after Bohdan Khmelnytskyi, Shevchenko str., 46)

ORCID: 0000-0001-8960-9880

Сучасні засоби та методи національно-патріотичного виховання майбутніх офіцерів-прикордонників на заняттях з іноземної мови

Modern Means and Methods of National-Patriotic Education of Future Border Guard Officers in Foreign Language Classes

У статті проаналізовано сучасні засоби та методи національно-патріотичного виховання майбутніх офіцерів-прикордонників на заняттях з іноземної мови. На основі проведеного аналізу встановлено, що навчання та виховання курсантів на занятті з іноземної мови має розглядатися як одночасний процес під керівництвом викладача. Зазначено, що ефективність патріотичного виховання значною мірою залежить від спрямованості виховного процесу, форм, засобів та методів його організації. Досліджено, що серед методів патріотичного виховання пріоритетна роль належить активним методам навчання. Розроблено методичні рекомендації викладачам з метою виховання патріотизму курсантів на заняттях з іноземної мови. На основі узагальнення встановлено, що від професійності викладача, його патріотичних настроїв та відданості своїй справі залежить, які сучасні засоби та методи він обере, наскільки повно він зможе розкрити виховний потенціал навчального матеріалу.

Ключові слова: національно-патріотичне виховання, майбутні офіцери-прикордонники, методи виховання, засоби виховання, методи навчання, іноземна мова.

The purpose of the article is to analyze the modern means and methods of national-patriotic education of future border guard officers in foreign language classes. On the basis of the conducted analysis it is determined that teaching and upbringing of cadets in foreign language classes must be considered as a simultaneous process under the teacher's supervision. The tasks of national-patriotic education of the cadets along with the formation of their foreign language communicative competence have been defined. The attention is focused on the border guards' patriotism education. The patriotism of the border guards manifests itself in love for the Motherland and perfect possession of the state language, helping to establish Ukraine as a sovereign, legal, democratic, social state, readiness to defend its independence, serve and protect it, respect the state symbols of Ukraine, the symbols of the State Border Guard Service of Ukraine, Ukrainian customs. It is noted that the effectiveness of patriotic education depends, to a large extent, on the orientation of the educational process, the forms, means and methods of its organization. Educational influence in foreign language classes is provided through the use of educational material and special methods of working with it, thus forming the corresponding socio-political views of the cadets, their feelings, attitude to the moral and ethical categories. It is discovered that among the methods and forms of patriotic education, the main role belongs to the active methods of learning based on the democratic style of interaction, which contribute to the formation of critical thinking, initiative and creativity. Methodical recommendations for teachers in order to educate the cadets' patriotism during foreign language classes have been developed. On the basis of generalization it is stated that the modern means and methods the teacher chooses and how fully he can reveal the educational potential of the educational material depend on the teacher's professionalism, his patriotic sentiment and dedication to his work. A teacher of a foreign language should grab cadets with his subject and the country whose language is studied, but he must still remain a patriot of his own country.

Key words: national-patriotic education, future border guard officers, educational methods, means of education, teaching methods, foreign language.

Вступ / Introduction. Проблема виховання патріотизму та національно-державної свідомості майбутніх офіцерів-прикордонників набуває особливої актуальності у сьогоденних умовах існування нашої держави. Вірність Батьківщині – це невід’ємна риса сучасних захисників кордонів України, які не просто працюють за зарплату, а готові покласти за неї своє життя. Саме тому зусилля закладів освіти спрямовані на формування випускника, що поєднує громадянську відповідальність з професійною компетентністю. Сучасний стан виховання патріотизму в Україні потребує не лише ґрунтового переформатування, але й урахування зарубіжного досвіду провідних країн світу, в яких любов до Батьківщини, народу, повага до прав людини, дотримання закону є нормою життєдіяльності (Гарнійчук В., 2015). Питання виховання патріотизму прикордонників вивчають й закордонні дослідники в рамках імплементації уніфікованої програми підготовки фахівців з охорони кордону країн Європейського Союзу (Балендр А., 2018). Система виховання патріота-воїна-громадянина у вищих військових закладах освіти (ВВЗО) України має стати нагальною потребою та питанням загальнодержавного масштабу.

Мета та завдання / Aim and Tasks. Метою статті є аналіз сучасних засобів та методів національно-патріотичного виховання майбутніх офіцерів-прикордонників на заняттях з іноземної мови.

Методи / Methods. Для досягнення поставленої мети дослідження було використано комплекс взаємопов’язаних методів дослідження – аналіз, синтез, узагальнення результатів наукових пошуків в літературних джерелах; аналіз методичної літератури, нормативно-правової документації.

Результати / Results. Як свідчить практика, сучасний випускник ВВЗО має бути гармонійно розвиненою, високоосвіченою, соціально активною та національно свідомою людиною, що наділена громадською відповідальністю, високими морально-етичними якостями, родинними і патріотичними почуттями.

Національне виховання визначається як історично зумовлена і створена самим народом сукупність ідеалів, поглядів, переконань, традицій, звичаїв та інших форм соціальної поведінки, спрямованих на організацію життєдіяльності підростаючих поколінь, у процесі якої засвоюється духовна і матеріальна культура нації, формується національна свідомість та досягається культурна єдність поколінь (Гончаренко С., 2003).

Патріотизм – одна з найбільш значущих, вічних цінностей, притаманних усім сферам життя суспільства і держави, є найважливішим духовним надбанням особистості, характеризує вищий рівень її розвитку і проявляється в її активно-діяльній самореалізації на благо Вітчизни (Кобицька Т., 2018). Інара Дунська та Нора Лусе серед інших завдань формування патріотизму молоді виділяють подолання власного егоїзму та усвідомлення свого громадянського обов’язку (Dunska I., Luse N., 2007). Патріотизм активно виявляється у поведінці та діяльності особистості, визначеному способі дій. Вияв патріотизму студентами акумулюється у знанні ними історії, культури рідного краю, власного родоводу, шанобливому ставленні до звичаїв і традицій свого народу, повазі до атрибутів української державності, знанні рідної мови, готовності захищати свою країну, розвинутому почутті громадянського обов’язку, національній гідності, духовності. (Терношільська В., 2012).

Патріотизм прикордонника виявляється в любові до Батьківщини, свого народу, турботі про його благо, сприянні становленню й утвердженню України як суверенної, правової, демократичної, соціальної держави, готовності відстояти її незалежність, служити і захищати її, повазі до українських звичаїв і обрядів, відчутті своєї належності до України, досконалому володінні державною мовою. Виховання любові та пошани до державної символіки України, символіки Державної прикордонної служби України (ДПСУ), Національної академії Державної прикордонної служби України імені Б. Хмельницького (НАДПСУ) посідає одне з чільних місць у системі національно-патріотичного виховання курсантів. Робота з виховання патріотизму повинна мати системний характер і враховувати патріотичну свідомість та почуття, патріотичну поведінку та діяльність тощо.

На думку В. Мірошніченко науково-педагогічному складу слід посилити спрямованість навчально-виховного процесу на розвиток патріотичної активності курсантів шляхом внесення коректив у зміст навчальних планів і робочих програм, збагаченням занять даними аналізу практики та передового досвіду діяльності командирів, викладацького складу щодо здійснення завдань патріотичного виховання майбутніх офіцерів-прикордонників. Разом з тим вона рекомендує звернути увагу на такі фактори патріотичного виховання курсантів: рідна мова як важливий чинник патріотизму прикордонника; керівництво та організація патріотичного самовиховання курсантів; національно-культурні традиції українського народу та їх реалізація у навчально-виховному процесі академії; традиції прикордонної служби (Мірошніченко В., 2018).

Саме тому, навчання та виховання майбутніх офіцерів-прикордонників неможливо розглядати

окремо. На занятті з іноземної мови це має бути одночасний процес під керівництвом викладача. Виховна мета заняття визначається на основі змісту навчального матеріалу, прийомів і методів, загальної організації навчального процесу. Виховний вплив на занятті з іноземної мови забезпечується за допомогою використання виховних можливостей навчального матеріалу та спеціальних методів роботи з ним, завдяки чому формуються відповідні суспільно-політичні погляди курсантів, почуття, ставлення до морально-етичних категорій та ін.

Весь освітній процес у НАДПСУ наповнений різними аспектами патріотичного виховання. Освітньо-професійні програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти для спеціальностей «Автомобільний транспорт», «Право», «Правоохоронна діяльність», «Безпека державного кордону», «Психологія», «Телекомунікації та радіотехніка», розроблені у НАДПСУ, передбачають формування ряду загальних компетентностей (ЗК), серед них першою є здатність діяти соціально відповідально та свідомо на засадах патріотизму і державності, володіти громадською позицією, що ґрунтується на демократичних переконаннях, гуманістичних та етичних цінностях.

Майбутні офіцери-прикордонники навчаються чотири роки і їхній патріотизм формується на протязі усіх років навчання, але підвалини закладаються на першому курсі. Саме тому наше дослідження проводилося на заняттях із курсантами першого курсу нефілологічних факультетів. Навчальні дисципліни «Іноземна мова» та «Іноземна мова за професійним спрямуванням» для курсантів нефілологічних факультетів протягом першого навчального року передбачають вивчення таких тем, як: «Корективно-повторювальний курс», «Політична карта світу», «Англомовні країни», «Україна». З точки зору національно-патріотичного виховання курсантів, важливим та продуктивним є винесення окремої теми «Україна», адже це дає змогу створювати систему отримання знань про рідну країну, розширювати, узагальнювати ці знання, і, що найважливіше, створювати атмосферу патріотизму, прищеплювати та примножувати гордість та повагу, любов та щирі почуття до своєї Батьківщини і свого народу з кожним заняттям цього циклу. Тому викладач іноземної мови має з особливою увагою поставитися до підготовки та розробки занять, які пов'язані з темою «Україна», оскільки якість таких занять має великий вплив на розвиток громадянських компетентностей та патріотичного виховання курсантів.

Ефективність патріотичного виховання на заняттях з іноземної мови значною мірою залежить від спрямованості виховного процесу, форм, засобів та методів його організації. Засоби виховання – надбання матеріальної та духовної культури, які задіюють під час використання певного методу навчання, наприклад: навчальні підручники та посібники, аудіо та відеоматеріали, мультимедійні презентації, матеріали інтернет-ресурсів, автентичні тексти, музичні відеокліпи та аудіозаписи, фото з державною символікою та символікою ДПСУ, біографії визначних українців, патріотичні фотографії (святкування державних та релігійних свят, визначних та історичних місць та ін.).

Без сумнівів, використання сучасних комунікативних навчальних посібників на заняттях англійської мови мотивує, підвищує інтерес до вивчення мови та сприяє міцному засвоєнню знань. З такою метою на кафедрі англійської мови використовується навчальний посібник «Click on. Ukraine», що демонструє сучасне бачення життя та історії України за допомогою активних методів викладання. Текстоцентричний принцип навчання англійської мови створює можливості для використання різноманітних текстів виховного і навчального змісту. Через тексти (аналіз їх змісту) доцільно виховувати в курсантів любов до рідного краю і своєї Батьківщини, повагу до національних традицій і символів українського народу, повагу до людей інших національностей, їхніх звичаїв і традицій, почуття гордості за відомих людей України, турботливе ставлення до цінностей і надбань нашої країни.

Сучасні аудіо та відеоматеріали, мультимедійні презентації, матеріали інтернет-ресурсів, забезпечують інформативність та наочність, які є необхідною складовою занять, присвячених пам'яткам історії та культури, столиці України та іншим темам. Матеріали англійською мовою, в яких показане позитивне ставлення жителів інших країн до України, враження іноземних туристів, патріотичне ставлення громадян України до своєї Батьківщини виступають не лише у ролі зразків мовлення, але й є засобом виховання патріотичної свідомості.

Систематичне і широке включення в освітній процес з іноземної мови на всіх етапах її вивчення елементів культури – одна з провідних тенденцій сучасної методики. Подолання культурно-мовних бар'єрів курсантами відбувається за рахунок отримання комплексу знань про країну, мову якої вивчається, її культуру, традиції, цінності, стиль життя та ін., тобто тих знань, що отримує кожен член даної мовно-етнічної групи. При цьому автентичні тексти, що є основним джерелом екстралінгвістичної та лінгвістичної інформації по праву вважаються найважливішим засобом залучення курсантів до культури країни, мови якої вивчається. Разом з тим курсанти мають уміти розповісти іноземною мовою про життя в Україні, повідомити про визначних особистостей чи місця тощо, так як комунікація - це завжди двосторонній процес, що передбачає обмін інформацією. Відповідно текст іноземною мовою про українські реалії життя може

підготувати курсантів для обговорення різних проблем, пов'язаних із питаннями історії, культури у своїй власній державі та виступати у ролі ефективного засобу патріотичного виховання курсантів.

Усім відомо, що пісня – це душа українського народу. За допомогою прослуховування або перегляду музичного відеокліпу на патріотичну тематику можна проводити психологічне налаштування курсантів перед початком заняття з теми «Україна», адже музика є одним з найкращих засобів психологічного розвантаження. Викладачеві доцільно використовувати аудіо записи популярних у світі українських пісень, наприклад, українська народна колядка «Щедрик» в обробці Миколи Леонтовича, що відома в усьому світі англійською мовою як «Carol of the Bells», з метою введення у іншомовне мовленнєве середовище. На занятті, присвяченому життю та творчості Т. Г. Шевченка, не зайвим буде запропонувати курсантам прослухати пісню на слова Шевченка у перекладі англійською мовою. Під час вивчення теми «Україна» окреме заняття «Свята в Україні» дає можливість обговорити визначні дати для нашої держави та ДПСУ і передбачає такі завдання: співставити цифри і свята, назвати коли і як відмічається свято, назвати своє улюблене свято, пояснити чому і та ін. Виховують почуття патріотизму і матеріали про народні свята (Різдво в Україні, колядки, щедрівки, фото з державною символікою під час святкування Дня Незалежності 24 серпня та ін.).

Обговорення / Discussion. Науковець В. Буренко вважає, що виховання особистості з високими моральними якостями засобами іноземної мови забезпечується: добором навчального матеріалу; застосуванням у процесі навчання проблемних завдань, вирішення яких потребує від курсанта висловлення своїх почуттів, поглядів, критичної оцінки і власної думки; організацією самого процесу навчання, що вимагає від курсанта самоорганізації, здатності дотримуватись певних вимог дисципліни, правил поведінки та культури інтелектуальної праці; адекватною педагогічною поведінкою викладача, яка служить для курсантів взірцем. Наприклад: формувати почуття гордості за свою країну; прищеплювати любов до праці; виховувати повагу до традицій народу, мова якої вивчається та ін. Важливо те, що цілі реалізуються всі одночасно, у комплексі, і тісно пов'язані зі змістом навчання (Буренко В., б.д.).

Готуючись до заняття з англійської мови кожен викладач продумує мету та етапи заняття, відбирає навчальний матеріал. На цьому етапі слід продумати яке смислове навантаження він має, і якими методами можна найкраще розкрити його виховний потенціал. Методи навчання як способи цілеспрямованої діяльності викладача й курсантів, спрямовані на виконання освітньої, розвивальної, виховної і контрольної функцій. Викладач перш за все вирішує, які навчальні методи він використовуватиме для досягнення поставлених цілей. Так як на занятті навчальні методи виконують виховну функцію, а виховні методи використовуються не лише для виховання, а й з навчальною метою, вони часто співпадають. З огляду на це, слід детальніше розглянути сучасні засоби та методи, які використовуємо з метою національно-патріотичного виховання курсантів на заняттях з іноземної мови.

Досить ефективним виховним методом є метод переконання словом. При цьому використовуються такі засоби як: слово викладача, текст, особистий приклад, особистий досвід. Під час заняття з англійської мови обов'язковими мають бути виховні бесіди, пізнавальна інформація про Україну, її людей і події, пов'язані з ними, складання усних і письмових текстів на патріотичні теми, підготовка і презентація сильних проєктів патріотичного змісту. У нашому випадку бесіда виступає як традиційний метод навчання та метод виховання курсантів. У процесі викладач повинен так спрямовувати її розвиток, щоб всі курсанти виявили бажання і змогли висловитись, поставити запитання, отримати відповіді на них. Одна з передумов ефективності бесіди – психологічний контакт із співбесідником. У процесі бесіди слід враховувати, що інформація може бути суб'єктивною і вимагає доповнень, уточнень, перевірки за допомогою інших методів. Наприклад, з виховною метою проводиться бесіда на тему «*National Symbols of Ukraine*», що передбачає відповіді курсантів на подані питання: *What are the national symbols of Ukraine? Who composed music for the national anthem? What is the history of yellow and blue Ukrainian flag? What does the yellow and blue flag embody? What does the national emblem mean?* Під час проведення бесіди важливо забезпечити взаємодію усіх членів групи, активне обговорення проблемних питань та встановлення зворотного зв'язку. Важливо звернути увагу курсантів на підтримання обговорення, аргументування власної думки, а не зведення усієї бесіди до роботи за схемою «запитання-відповідь».

Введення курсантів у іншомовне мовленнєве середовище проводиться за допомогою мовленнєвої зарядки. Психологічним обґрунтуванням виділення даного компонента є необхідність настройки слухового та артикуляційного апарату курсантів та переведення з рідного на іноземне мовлення. Мовленнєва зарядка найчастіше проводиться у формі бесіди за певною ситуацією. Вона повинна включати засвоєний матеріал і бути психологічно мотивованою, тобто природною.

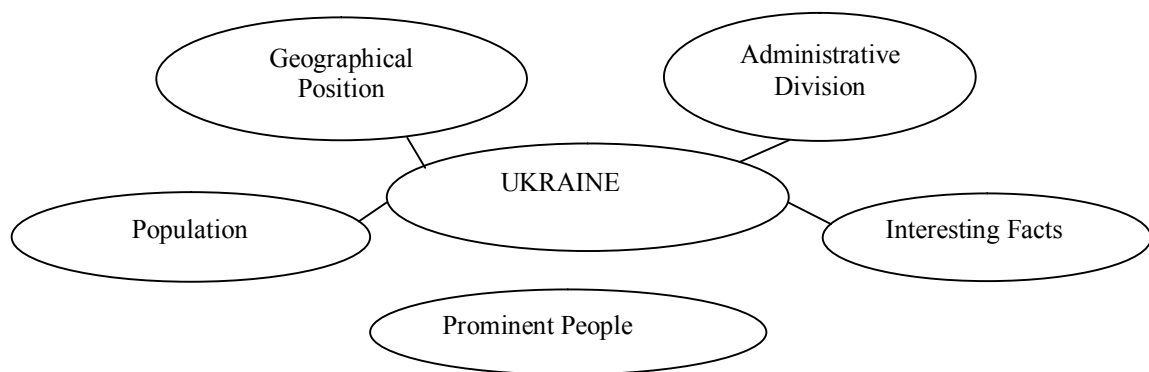
Приводом для бесіди може бути актуальна подія, випадок, новина, реакція на якесь твердження, яка створює необхідний емоційний настрій для комунікативної практики. Також на цьому етапі заняття можна зробити огляд поточних подій. Доцільним тут буде метод опосередкованого особистого прикладу: обговорення інформації про героїчні вчинки українських прикордонників, військовослужбовців, бійців добровільних батальйонів у ході російсько-української війни, волонтерів та інших громадян, які зробили значний внесок у зміцнення обороноздатності України.

Серед методів і форм патріотичного виховання пріоритетна роль належить активним методам, що ґрунтуються на демократичному стилі взаємодії, спрямовані на самостійний пошук істини і сприяють формуванню критичного мислення, ініціативи й творчості. Найбільш ефективними виявилися такі методи як: ситуаційно-рольові ігри, «мозкові мозкові штурми», створення проблемних ситуацій, прийняття рішень, складання діалогів, «питання дня», метод проєктів. Крім названих можна застосовувати також традиційні методи: бесіди, метод вправ, різні форми роботи з книгою, періодичною пресою, тощо.

Приклади завдань наведено нижче:

– **Brainstorming («мозковий штурм»)**. Make up sentences about Ukraine in chain. Start your sentences with: “Do you know that...?” E.g.: Do you know that the geographical center of Europe is situated in Ukraine?

– **Mind mapping («карта пам’яті»)**. Speak about Ukraine using the following scheme (рис.1):

Рис. 1 Зразок «карти пам’яті»

– **Question of the day («питання дня»)**. Cadets receive a question from a teacher and discuss their answers as a class. E.g.: What Ukrainians can be called prominent and why?

Важливо залучати всіх курсантів до роботи та активного обговорення на даному етапі, спонукати до висловлювання власної думки та її обґрунтування. Почуття національної гідності зміцнюється, коли майбутні офіцери-прикордонники вільно можуть розповісти іноземним гостям про свою оселю, родину, країну, свій край, його історію, про цікаві географічні маршрути, наукові досягнення своїх співвітчизників, твори мистецтва, про традиції й звичаї українців. Створення монологічних висловлювань текстового рівня характеризується розвитком умінь виражати своє особисте ставлення до фактів чи подій, про які висловлюється курсант; формулювати критичну оцінку і доводити правильність будь-якого факту; включати до свого мовлення елементи розмірковування, аргументації. Одночасно повинно відбуватися збільшення обсягу висловлювання. На цьому етапі курсанти навчаються популяризувати українські реалії іноземною мовою. Наприклад, при вивченні теми «Україна» курсанти повинні презентувати столицю з метою заохотити іноземних туристів приїхати до Києва. Завдання на цьому етапі формулюється таким чином, щоб курсант не міг обмежитись двома-трьома реченнями. Наприклад: Якщо Ви згодні з таким твердженням, наведіть свої аргументи (Київ – центр України). Також можна використати метод проєктів, зокрема творчі групові проєкти, присвячені темам «Україна», «Київ». Адже впровадження елементів творчості в процес навчання активізує та стимулює діяльність курсантів на занятті.

На наш погляд, важливим моментом системи формування патріотичних якостей майбутніх прикордонників повинні стати історичні традиції перемог українського воїнства, самопожертва в ім’я захисту Батьківщини. Знання і дотримання традицій народу неможливе без знання історії Вітчизни.

Виховним методом великої сили є приклад. Його вплив базується на відомій закономірності: явища, які сприймаються зором, швидко і без труднощів відображаються у свідомості. Приклад діє на рівні першої сигнальної системи, тоді як слово – на рівні другої. Приклад патріотичного вчинку, дії, поведінки, способу життя дає конкретні зразки для наслідування і тим самим активно формує патріотичну свідомість, почуття, переконання, активізує діяльність (Максютов А., 2012).

У процесі патріотичного виховання курсантів використовуються різні приклади: видатних людей, учених, громадських діячів, науковців, педагогів. Усвідомленню позитивного іміджу України у світі сприяє знайомство з успіхами наших видатних сучасників (винахідників, науковців, спортсменів письменників та ін). Небайдужими залишають молодь історичні приклади прояву патріотизму однолітків. Такі приклади викликають почуття поваги й особистої причетності, заохочують до активного життя, стимулюють бажання зробити щось значуще для свого народу. На заняттях з іноземної мови доцільно проводити паралель з англійськими країнами, у яких патріотизм виховується на рівні державної політики. Наприклад, у США багато громадян встановлюють державний прапор біля своїх будинків тому, що вони є патріотами своєї країни. Майбутні офіцери-прикордонники мають теж бути готові гідно представляти свою державу на кордоні та виховувати підлеглих особистим прикладом.

Природно, що ефективність національно-патріотичного виховання курсантів залежить від особистого прикладу викладача, його поведінки, наявності та розвиненості у нього патріотичних якостей, єдності слова та діла. З одного боку, щоб курсанти захоплювалися вивченням іноземної мови викладач має любити свій предмет, володіти інформацією про життя та культуру країн, мова яких вивчається, та багато іншого. Ці якості викладача є невід'ємними складовими його професійної компетентності, але при цьому викладач має залишатися патріотом своєї країни і схвалювати вияви патріотизму курсантів.

Виховний метод заохочення формує позитивну оцінку, суспільне визнання та схвалення патріотизму. Воно окрилює вихованців, підвищує їх авторитет в очах товаришів, створює почуття особистої гідності, особистої необхідності для свого колективу, свого народу (Максютов А., 2012). Метод заохочення дає змогу стимулювати патріотичну поведінку курсантів та їх патріотичне самовиховання.

Узагальнивши усе вищесказане нами було розроблено такі рекомендації викладачам щодо виховання патріотизму курсантів на заняттях з іноземної мови: порівнюючи українські реалії (культуру, видатних людей та ін.) з країною, мова якої вивчається, обґрунтовувати значущість українських та їх вагоме значення для світу; на прикладі провідних держав світу показувати, що патріотизм – це обов'язкова риса кожного свідомого громадянина сучасної держави; вимагати від курсантів здійснювати переклад на державну мову, так як це вимога до офіційного представника держави; слідкувати за грамотністю курсантів, правильним використанням мовних засобів у процесі усного чи письмового мовлення не лише іноземною мовою, але й українською; застосовувати лінгвокраїнознавчий підхід як до вивчення іноземної мови так і до систематизації знань про Україну іноземною мовою; використовувати виховний потенціал засобів навчання з метою формування патріотизму курсантів; комплексно застосовувати активні методи навчання та виховні методи для національно-патріотичного виховання курсантів.

Висновки / Conclusions. Сьогодні вимагає цілісної, глибоко продуманої системи виховної роботи з курсантами. Не можна любити свою Батьківщину, не знаючи й не поважаючи її культурно-історичну спадщину. Завдання національно-патріотичного виховання та виховання громадянських компетентностей на заняттях з іноземної мови полягають у вихованні позитивного та поважного ставлення до власного народу, його культури, любові до Батьківщини й рідної мови та віри у світле майбутнє своєї країни поряд із формуванням іншомовної комунікативної компетентності. І все це у повній мірі залежить від викладача, його професійності, які сучасні засоби та методи він обере, наскільки повно він зможе розкрити виховний потенціал навчального матеріалу, його патріотичних настроїв та відданості своїй справі. Викладач іноземної мови має захоплювати курсантів своїм предметом та країною, мова якої вивчається, але при цьому залишатися патріотом своєї країни. Так як, на нашу думку, безсумнівним є той факт, що виховати може тільки вихованій, а виховати патріота може лише патріот.

У подальших дослідженнях доцільно детально розглянути національно-патріотичне виховання курсантів ВВЗО у позааудиторний час.

Список використаних джерел і літератури/References:

1. Балендр, А. (2017). Характеристика рівнів галузевої рамки кваліфікацій для підготовки прикордонників країн Європейського Союзу в академічній освіті. *Педагогічний дискурс*, 22, 9–14 / Balendr, A. (2017). Характеристика рівнів галузевої рамки кваліфікацій для підготовки прикордонників країн Європейського Союзу в академічній освіті [Characteristics of the Sectoral Qualifications Framework Levels for the EU Member States Border Guards Training in Academic Education]. *Pedahohichnyi dyskurs*, 22, 9–14 [in Ukrainian].

2. Буренко, В. Цілі навчання іноземних мов у школі. Взято з <http://www.ippo.org.ua/files/Іноземнімови/.../001.doc> (дата звернення 5.08.2018). / Burenko, V. Tsili navchannia inozemnykh mov u shkoli [Goals of teaching foreign languages at school]. Retrieved from <http://www.ippo.org.ua/files/Іноземнімови/.../001.doc>. (last accessed 6.08.2018). [in Ukrainian].

3. Гарнійчук, В. (2015). Досвід провідних країн світу щодо виховання патріотизму підростаючого покоління. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*, 19(1), 138–150. Взято з [http://www.nbu.gov.ua/UJRN/Tmpvd_2015_19\(1\)_15](http://www.nbu.gov.ua/UJRN/Tmpvd_2015_19(1)_15) (дата звернення 6.08.2018). / Harniichuk, V. (2015). Dosvid providnykh kraiin svity shchodo vykhovannia patriotyzmu pidrostaichogo pokolinnia. [The Experience of Leading Countries in Patriotic Education of Young Generation]. *Teoretyko-metodychni problemy vykhovannia ditei ta uchnivskoi molodi*. Retrieved from [http://www.nbu.gov.ua/UJRN/Tmpvd_2015_19\(1\)_15](http://www.nbu.gov.ua/UJRN/Tmpvd_2015_19(1)_15) (last accessed 5.08.2018) [in Ukrainian].

4. Гончаренко, С. (2003). *Український педагогічний словник*. Київ: Либідь. / Honcharenko, S. *Ukrainiyskyi pedahohichnyi slovnyk* [Ukrainian Pedagogical Dictionary], Kyiv: Lybid. [in Ukrainian].

5. Кобицька, Т. (б.д.). Форми, методи і засоби національно-патріотичного виховання. Взято з <http://www.naurok.com.ua/dopovid-formi-metodi-i-zasobi-nacionalno-patriotichnogo-vihovannya-3829.html> (дата звернення 5.08.2018). / Kobytzka, T. (n.d.). Formy, metody i zasoby natsionalno-patriotichnoho vykhovannia [Forms, methods and means of national-patriotic education]. Retrieved from <https://naurok.com.ua/dopovid-formi-metodi-i-zasobi-nacionalno-patriotichnogo-vihovannya-3829.html> (last accessed 5.08.2018). [in Ukrainian].

6. Максютів, А. (2012). Принципи та методи патріотичного виховання майбутніх географів. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*, 5(1), 174–179. Взято з http://nbuv.gov.ua/UJRN/ppsv_2012_5%281%29_28 (дата звернення 5.08.2018). / Maksiutov, A. (2012). Pryntsypy ta metody patriotichnoho vykhovannia maibutnikh heohrafov [Principles and methods of patriotic education of future Geography teachers]. *Problemy pidhotovky suchasnoho vchytelia*, 5(1), 174–179. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/ppsv_2012_5%281%29_28 (last accessed 5.08.2018) [in Ukrainian].

7. Мірошніченко, В. І. (2018). Методичні рекомендації щодо впровадження системи патріотичного виховання майбутніх офіцерів-прикордонників, *Advanced Technologies of Science and Education*. XIV Міжнародна наукова інтернет-конференція (19-21.04.2018). Взято з <http://www.intkonf.org/kand-pedagog-nauk-miros> (дата звернення 6.08.2018). / Miroshnichenko, V. I. (2018). Metodychni rekomendatsii shchodo vprovadzhennia systemy patriotichnoho vykhovannia maibutnikh ofitseriv-prykordonnykiv [Methodical recommendations on the implementation of the patriotic education system of future border guard officers]. Proceedings of the XIV International Conference (19-21.04.2018). Retrieved from <http://www.intkonf.org/kand-pedagog-nauk-miros> (last accessed 6.08.2018) [in Ukrainian].

8. Тернопільська, В. (2012). Особливості виховання патріотизму у студентської молоді. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 3. Взято з http://www.nbu.gov.ua/UJRN/Vnadps_2012_3_24 (дата звернення 6.08.2018). / Ternopil'ska, V. (2012). Osoblyvosti vykhovannia patriotyzmu u studentskoi molodi [Features of patriotic education of student youth]. *Visnyk Natsionalnoi akademii Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy*, 3. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2012_3_24 (last accessed 6.08.2018) [in Ukrainian].

9. Inara Dunska & Nora Luse. (2007). The model of students' patriotic attitude development during the study course «rural tourism». Retrieved from http://lufb.llu.lv/conference/Research-for-Rural-Development/2007/Pages_313-319.pdf (last accessed 7.11.2018) [in English].

Дата надходження статті: «24» вересня 2018 р.

Стаття прийнята до друку: «15» листопада 2018 р.

Мороз Надія – доцент кафедри англійської мови Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, кандидат педагогічних наук

Moroz Nadiia – assistant professor of the English Language Department of National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine named after Bohdan Khmelnytskyi, candidate of pedagogical sciences

Цитуйте цю статтю як:

Мороз, Н. (2018). Сучасні засоби та методи національно-патріотичного виховання майбутніх офіцерів-прикордонників на заняттях з іноземної мови. *Педагогічний дискурс*, 25, 35–41.

Cite this article as:

Moroz, N. (2018). Modern Means and Methods of National-Patriotic Education of Future Border Guard Officers in Foreign Language Classes. *Pedagogical Discourse*, 25, 35–41.